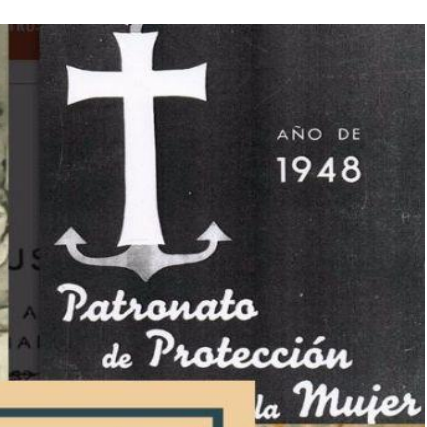

"CASA
Junta Provincial del I

FUNCIONES	1
Atención	
Percepción	
Memoria mecánica	
Memoria racional	
Juicio	
Síntesis	

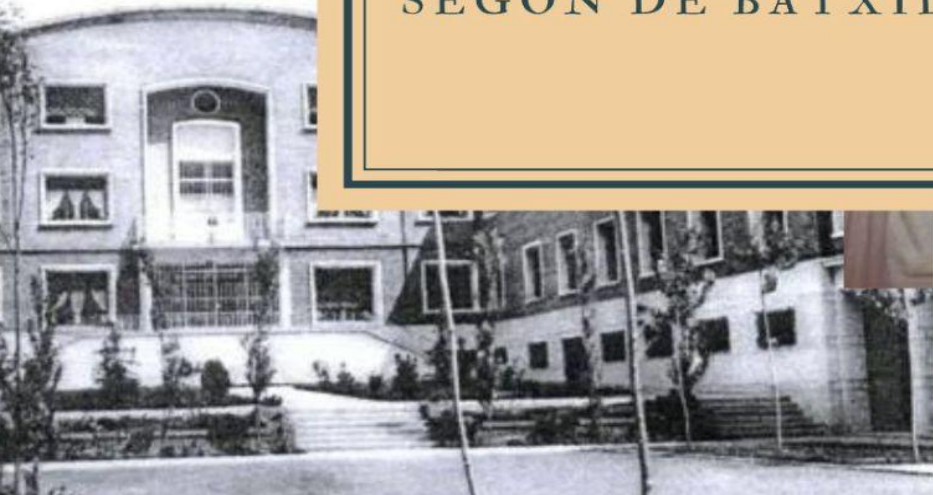

DÍSCOLES, PROMÍSCUES I DESOBEDIENTS.

ANÀLISI SOBRE EL PATRONATO DE
PROTECCIÓN A LA MUJER

INSTITUT RAMON BARBAT
SEGON DE BATXILLERAT B

RESUMEN

Teniendo en cuenta el interés por aprender en profundidad sobre 'El Patronato de Protección a la Mujer' se ha desarrollado la represión que sufrieron miles de mujeres en los centros de dicha institución. También se ha investigado y estudiado la desinformación sobre cierto tema en la sociedad actual.

Tras realizar una investigación sobre el estado de las mujeres en los centros del Patronato (maltrato físico, psíquico, carencias alimenticias, explotación laboral...) se ha originado una investigación a fondo sobre dichas problemáticas a través de elementos visuales, libros y páginas web. Además se han realizado varias entrevistas para verificar y extender toda la información expuesta anteriormente.

Para finalizar se ha realizado un análisis de dos centros de gran importancia de el PPM. Posteriormente se ha elaborado un formulario que desvela la situación desconocedora de nuestra comunidad hacia esta parte de la historia.

ABSTRACT

Taking into account the interest in learning deeply about 'El Patronato de Protección a la Mujer' has developed the repression suffered by thousands of women in centres of the mentioned institution. The misinformation about certain topic in today's society has also been investigated and learned.

After carrying out an investigation about the state of women in the centres of the 'Patronato' (physical and mental abuse, nutritional deficiencies, work exploitation...) an in depth investigation into these problems has been carried out through visual elements, books and web pages. In addition, several interviews have been carried out to verify and extend all the information presented above.

Finally, an analysis of two very important centres of the PPM has been carried out. Subsequently, a form has been elaborated that reveals the unknown situation of our community towards this part of history.

ÍNDEX

1. Introducció	2
1.1 Objectius del TDR	4
1.2 Desenvolupament del treball i metodologia	5
1.3 Ningú en sap res. Enquestes del desconeixement	6
1.4 Context històric	7
1.5 Perspectiva de les dones	9
2. Antecedents del Patronat de Protecció a la dona	11
2.1 Què és? Com funcionava?	11
2.2 El Patronato durant la República i el seu naixement	12
2.3 Centres d'internament	13
3. Rol de la dona durant el règim franquista	15
3.1 Limitacions legals i socials imposades a les dones	15
3.2 Participació educativa/laboral de les dones	17
4. Captació	19
4.1 Guardianes de la moral. Celadores. Motius polítics, socials i religiosos	19
5. Situació de les dones dins dels convents del Patronat	22
5.1 Tortures: al·lucinògens i electroshock	22
5.2 Robatori de nadons	23
5.3 Relacions amb l'exterior: familiars	24
5.3.1 Negacionistes	26
5.4 Treball forçat	27
5.5 La por com a instrument	29
6. Anàlisi de dos centres de gran importància	31
6.1 Peña Grande	31
6.2 Baeza	34
7. Experiències reals	36
7.1 Consuelo García del Cid	36
7.2 Loly Gómez	38
8. Conclusions	41
9. Bibliografia	42
10. Annexos	44
Annex 1	44
Annex 2	45
Annex 3	46
Annex 4	47
Annex 5	48
Annex 6	49
Annex 7	50
Annex 8	51
Annex 9	51
Annex 10	52

1. Introducció

A la intricada xarxa de la història contemporània d'Espanya, la memòria històrica ha emergit com una eina indispensable per a la comprensió i la reconciliació d'un passat que encara xiuxiueja els seus secrets. Tanmateix, hi ha aspectes d'aquest llegat tumultuós que romanen submergits en un silenci sepulcral, ningú en parla, ningú n'és responsable, i els secrets romanen ocults entre els plecs de l'opressió, la vergonya i l'oblit. Aquest passat ocult i silenciats no ha estat mai jutjat ni reparat.

Aquest treball de recerca s'enfonsa a les tenebres d'un capítol particularment fosc de la història espanyola: l'experiència de les dones maltractades, humiliades i represaliades, durant el règim franquista i els inicis de la democràcia, als centres del Patronato de Protección a la Mujer, especialment aquelles les veus de les quals van ser silenciades als convents.

Durant dècades, la narrativa oficial ha obviat els esdeveniments que van tenir lloc en aquests centres, llocs que sovint van servir com a escenari d'abusos i vexacions sistemàtiques. Escenaris on joves considerades "díscules, desobedients i promíscues, o caigudes o en risc de caure", sempre des de la perspectiva de la moral nacionalcatòlica del franquisme, van patir maltractaments físics i psicològics de tota mena, explotació laboral, humiliacions i, fins i tot, el robatori dels seus fills acabats de nàixer.

L'opressió exercida sobre aquestes dones no només va implicar la violació dels seus drets fonamentals de manera puntual, sinó que també va suposar la pèrdua de les seves identitats i de la seva memòria, relegades a les ombres d'una història que ha preferit obviar els seus patiments i impossibilitar una reparació que és justa i imprescindible.

Aquest treball pretén, a través de la recerca i l'anàlisi d'informació en fonts primàries i secundàries, donar veu als testimonis enterrats, recuperant la memòria d'aquelles dones les experiències de les quals han estat ignorades o minimitzades. La importància d'aquesta investigació històrica rau en la necessitat de comprendre la complexitat de la repressió franquista des d'una perspectiva de gènere, reconeixent les múltiples formes de violència infligides sobre aquestes dones i el que és més important, fer difusió d'un fenomen totalment desconegut per la major part de la població cercant retornar part de la dignitat robada.

La reparació moral s'erigeix en un imperatiu moral, ètic i social. En exposar aquests fets, busquem no només documentar la veritat històrica, sinó també contribuir a la restauració de la dignitat i la justícia per a les víctimes que, durant molt de temps, han restat en l'oblit.

Aquest treball d'investigació pretén ser una crida a la reflexió, una invitació a qüestionar la versió oficial de la història i a reconèixer el valor de cada relat en la construcció d'una memòria col·lectiva més justa i inclusiva. Reconèixer una part de la història negada, oblidada o silenciada, implica també significar aquells que van patir sense ser reconeguts o van ser estigmatitzats sense poder restaurar, encara que fos de manera simbòlica, la seva dignitat o la dels seus avantpassats.

Creiem de manera ferma que una democràcia no es pot considerar madura si no permet que aquelles que s'han sentit víctimes, sense poder reclamar o reivindicar la seva història, puguin assumir un paper actiu en la reelaboració de la memòria col·lectiva, millorant com a societat, tancant ferides obertes i donant pas a una pluralitat de relats que serveixin perquè en el futur es conegui una història necessària i diferent.

1.1 Objectius del TDR

Amb aquest treball ens proposem donar-li la visibilitat que no se li va donar en el seu temps al Patronato de Protección a la Mujer. Sabem que en l'actualitat, quan preguntem a les persones si saben que va ser aquesta institució franquista, la seva resposta és que no. Però a l'instant suposen que va ser un tipus d'ajuda que es proporcionava a les dones en aquell temps. Això és molt llunyà del que realment va ser i del que va suposar per a la vida de tantes dones.

Per tant, la nostra hipòtesi principal és que la gran majoria de la població no sap que va ser, ni sobre que tractava El Patronato, tot i saber quina era la situació de les dones durant el règim franquista. Encara ara, després d'aproximadament vuitanta anys, no se sap la veritat del que va succeir dins d'aquells convents, amb aquelles dones. Pensem que és un tema bastant important sobre la nostra història i els nostres avantpassats, potser poc rellevant per a algunes persones, però molt per a d'altres que encara continuen patint les conseqüències del règim franquista i d'aquesta institució, el Patronato de Protección a la Mujer.

Mai no ha existit cap mena de reparació, mai no s'ha demanat un perdó oficial, i des de diferents governs i institucions s'ha menyspreat a les víctimes ocultant una realitat que ha destrossat la vida de milers de joves durant dècades.

D'aquesta premissa parteix la idea de la realització d'aquest treball. Si bé no existeix cap mesura que pugui apaivagar el dolor que van sentir i que encara senten aquelles joves, com elles mateixes reconeixen, si bé no es pot donar cap reparació possible, sí que es pot trobar la pau a través de la difusió del fenomen. Les víctimes que hem tingut l'oportunitat d'entrevistar asseguren que existeix una gran necessitat de "sembrar memòria", de donar a conèixer un fet silenciats per protegir les institucions implicades. Un fet que donaria pau a les víctimes i obligaria els culpables a assumir les seves responsabilitats.

Per aquest motiu, no volem que aquest treball mori amb la seva avaluació i ens comprometem de manera ferma a dur a terme accions sòlides que materialitzin tot el que s'ha exposat. El mateix dia de la presentació del treball, es podrà comprovar que s'ha encetat un projecte de difusió a través d'Instagram, on es recolliran textos, notícies, opinions, entrevistes, imatges, etc. Per donar a conèixer què va significar i continua significant el PPM i sembrar i construir memòria de manera activa.

1.2 Desenvolupament del treball i metodologia

En inici, el nostre treball estava totalment enfocat, com s'ha pogut veure a l'apartat anterior, en analitzar en profunditat una institució anomenada Patronato de Protección a la Mujer, conèixer les causes dels fenòmens que allí es van desenvolupar i les conseqüències que van patir les milers de joves que van passar pels seus centres adscrits. No obstant això, a mesura que vam anar avançant en la nostra investigació, ens vam adonar que aquest objectiu primigeni era insuficient, i que era terriblement pueril i irresponsable no involucrar-se de manera més madura amb una qüestió que reclama atenció, empatia i molta sensibilitat.

Per conèixer la institució en profunditat, des de la seva fundació fins a la seva clausura, hem fet una recerca exhaustiva d'informació en fonts primàries i secundàries i hem analitzat aquesta informació per donar-la a conèixer en aquest treball. Des de la documentació relativa al decret publicat al BOE, el 6 de novembre de 1941, fent referència a la seva fundació, hem fet un viatge de recerca a través de llibres especialitzats, articles de premsa, programes d'investigació, vídeos, revistes, etc. Que es poden trobar a l'apartat de bibliografia.

Ràpidament, ens vam adonar que més enllà de la necessitat d'analitzar aquest tema, existeix una necessitat de "sembrar i construir memòria", que el fet realment important havia de ser donar a conèixer el fenomen i fer-ne tota la difusió possible en tots els àmbits possibles. Per aquest motiu, ha sigut imprescindible realitzar entrevistes a dones que van patir de primera mà aquests abusos i que han volgut, generosament, compartir amb nosaltres les seves experiències en converses que han durat hores, enriquint notablement la qualitat del nostre treball.

Consuelo García del Cid¹, que a més de ser entrevistada, representa la màxima autoritat acadèmica en totes les qüestions relacionades amb el Patronato, ens va explicar dilatadament la seva experiència, i ens va ajudar a contactar amb altres dones que van sofrir situacions similars, com es podrà veure a l'apartat corresponent.

Partint d'aquesta premissa, i amb la hipòtesi que aquest tema és bastant desconegut per part de la majoria de la població, hem buscat demostrar que aquesta realitat tan cruel i

¹ Consuelo García del Cid Guerra és una autora i activista que ha centrat la seva obra en la denúncia dels abusos socials durant el franquisme, especialment contra dones i menors. A través de llibres com "*Las desterradas hijas de Eva*" i "*Ruega por nosotras*", explora els abusos soferts en reformatoris i institucions franquistes. També aborda el tema del robatori de nadons a "*El Dueño de las Sombras*", i en altres obres analitza la repressió social de les dones. La seva bibliografia és una eina de memòria històrica i denúncia social, barrejant experiència personal i investigació.

que va destrossar tantes vides, continua encara avui amagada, i que els responsables continuen a l'ombra, gaudint de la complicitat que els hi brinda el silenci i el desconeixement.

Per aquest motiu, hem realitzat una enquesta a més de tres-centes persones dels principals grups d'edat, amb la voluntat de reforçar la nostra hipòtesi inicial i donar validesa objectiva al fet que totes les coses relatives al Patronato resten a l'oblit, i a la necessitat de fer publicitat i pedagogia d'un fenomen que no pot ser desconegut si volem considerar-nos una societat democràtica i madura.

1.3 Ningú en sap res. Enquestes del desconeixement

Per demostrar que El Patronato de Protección a la Mujer és una institució desconeguda pel gran públic i legitimar la nostra voluntat de construir memòria i donar a conèixer el fenomen, havíem de demostrar precisament això, el desconeixement sobre el fet.

Per aquest motiu, hem realitzat més de tres-centes enquestes a persones de tots els grups d'edat, on han participat un 13% de menors de 18 anys, un 21% de persones entre els 18 i els 30 anys, un 42% de persones entre els 31 i els 50 anys, i un 24% de persones de més de 50 anys.

A través de les respostes a les preguntes plantejades, hem pogut comprovar que el tema que ens ocupa és veritablement un tema desconegut per una àmplia majoria de la població, així com descobrir que existeix certa nostàlgia per èpoques pretèrites on alguns, encara avui, pensen que la manca de llibertats a la que fan referència la majoria d'historiadors, potser no era tanta.

D'aquesta manera i en primer terme, el 60% dels enquestats afirma no haver estudiat mai, a l'escola o a l'institut el període franquista, resposta que legitima la nostra hipòtesi en certa manera, ja que, si bé haver estudiat el franquisme no assegura haver sentit a parlar del Patronato, no haver-ho estudiat redueix exponencialment les possibilitats d'haver-ho fet.

Un 63,3 % dels enquestats assegura no haver sentit mai a parlar del PPM, i aquesta resposta es torna molt preocupant si tenim en compte que un gran nombre dels enquestats són alumnes de 1r i 2n de BAT del nostre centre que sabem que van tractar el tema a 4t curs de l'ESO, així com professors del centre als que se'ls hi pressuposen uns

amplis coneixements en aquests temes. En una mostra tan petita, aquest podria ser un fet molt significatiu, ja que el desconeixement general podria arribar a ser molt més ampli.

Si passem a parlar de qüestions específiques relacionades amb el tema que ens ocupa, descobrim que un 52% dels enquestats no sap a què es dedicava el Patronato, molts pensen que és una associació feminista, una institució per protegir a les dones maltractades, etc. I això, deixant de banda que vam caure en l'error, a l'hora de construir l'enquesta, de fer que resultés molt obvia la resposta correcta a la pregunta.

Un 60% dels enquestats no havia sentit mai a parlar de l'explotació laboral de la qual eren víctimes les adolescents que tenien la mala sort de caure en qualsevol centre d'aquesta institució, i si bé una àmplia majoria dels enquestats sí que havia sentit a parlar del robatori de nadons durant el franquisme, no ho havien relacionat mai amb el Patronato.

Podem destacar que més d'un 80% dels enquestats opina que la gran majoria de la població no en sap gairebé res sobre el PPM, o té uns coneixements molt parcials sobre el tema, un 12% dels enquestats considera que les dones mai van ser represaliades pel franquisme i que, de fet, vivien millor que ara durant aquest període. Per aquest motiu, considerem que la finalitat última de la nostra feina, més enllà de l'anàlisi de la mateixa institució (que també), ens empeny a l'obligació moral de fer difusió sobre el fenomen, buscant donar-lo a conèixer, denunciant la situació que van viure milers de joves, i assenyalar els culpables per buscar una reparació impossible, però en qualsevol cas, obligatòria.

1.4 Context històric

El context històric que ens ocupa a l'hora de parlar del Patronato de Protección a la Mujer és molt ampli, ja que estem parlant d'una institució que comença a funcionar com la coneixem el 1941, però que va evolucionant i que es manté fins a la democràcia (principis dels anys vuitanta). Ens centrarem però, en el règim franquista, perquè va ser en aquest període quan va adquirir la seva identitat característica i va desenvolupar els seus trets.

És necessari recordar que entre 1939 i 1975, Espanya va estar sota la dictadura del general Franco, que va imposar un règim autoritari després de guanyar la Guerra Civil. Aquest sistema es basava en el suport de l'exèrcit, els grans terratinents, l'oligarquia industrial, financera i el clergat catòlic, i s'oposava a qualsevol forma de llibertat política o

democràtica. A més, el franquisme seguia una ideologia feixista, centrada en la defensa de la nació, el rebuig del comunisme i un control total de la societat.

El règim volia també definir com havia de ser la dona a Espanya. Les dones estaven destinades a ser mares i esposes, encarregades de la llar i subordinades als homes. Les lleis i l'educació d'aquesta època reforçaven aquests rols, limitant les oportunitats laborals de les dones i la seva participació en la vida pública. A més, les *Seccions Femenines* de la Falange, que eren l'organització femenina del règim, tenien el paper d'adoctrinar les dones, ensenyant-les a ser bones cuidadores de les famílies i defensores dels valors catòlics tradicionals.

Durant aquests anys es poden identificar quatre etapes principals, i el paper de les dones va variar en cada una d'elles.

La **primera etapa (1939-1951)** es va caracteritzar per la repressió i l'aïllament. Les dones vivien en un context de por, on qualsevol forma d'oposició era severament castigada. Les lleis franquistes limitaven els drets de les dones, prohibint la seva participació activa en la vida política i laboral. La figura femenina era idealitzada com a mare i esposa, i les dones que no s'ajustaven a aquest model eren marginalitzades.

En la **segona etapa (1951-1959)**, Espanya va començar a obrir-se a la comunitat internacional. Encara que la repressió continuava, algunes dones van començar a accedir a més oportunitats laborals, sobretot a causa de la necessitat econòmica. Tot i això, el règim continuava imposant un model de dona que es limitava a les tasques domèstiques i a la maternitat, amb una educació que fomentava la submissió i la dependència econòmica dels homes.

La **tercera etapa (1959-1973)** és coneguda pel "miracle" econòmic espanyol. Durant aquest període, moltes dones van entrar al mercat laboral, però sovint en feines mal remunerades i precàries. El règim, tot i fomentar el treball de les dones per a l'economia, encara mantenia el seu paper subordinat a casa. Així, la doble jornada de les dones (treballar fora de casa i a dins) es va fer més habitual, i les dones van començar a organitzar-se en col·lectius clandestins per defensar els seus drets.

Finalment, en els **últims anys del franquisme (1973-1975)**, les dones van jugar un paper important en les lluites socials i polítiques contra la dictadura. La crisi política i econòmica va portar a un augment de la consciència social i política, i moltes dones van començar a

desafiar els rols tradicionals que se'ls havia imposat. La seva activitat a les manifestacions i en organitzacions clandestines va ser clau per preparar el camí cap a la transició democràtica.

En conjunt, el règim franquista va intentar controlar la vida de les dones espanyoles, però, malgrat la repressió, aquestes van trobar maneres de resistir i lluitar pels seus drets. Al llarg dels anys, les dones van anar guanyant protagonisme en la societat, i la seva contribució va ser fonamental en el procés de transició cap a la democràcia.

Ministeri de la Justícia	'Patronato de Protección a la Mujer'	Celadores	Centre d'observació i classificació (COC)	Centres
--------------------------	--------------------------------------	-----------	---	---------

Ordre de poders, de major a menor

1.5 Perspectiva de les dones

Al llarg de la història la dona ha tingut molts papers, mentre que durant el franquisme la dona va tenir un paper molt concret i uns estàndards molt marcats que devia seguir.

Les principals activitats de la dona eren: ser bona mare i esposa, ja que això ho entenien com a èxit a la vida. Quan el seu marit arribava a casa havia d'estar la taula parada i el menjar preparat al plat.

El treball que assumia la dona era el treball domèstic. La figura masculina de la família, és a dir, el pare, era el que treballava fora de casa d'aquesta forma la dona s'encarregava de la casa i dels fills. La mare feia des del menjar fins a posar a dormir als fills.

L'Estat va separar l'educació de nens i nenes, d'aquesta manera podien inculcar als joves idees completament diferents. La Secció Femenina es va encarregar de l'educació que rebien les nenes. Ensenyaven activitats per a la vida d'una dona adulta, activitats que després recrearien a les seves cases amb el seu marit i fills.

El que podien fer les dones era tan reduït que fins i tot per poder treure diners del banc havien d'anar amb el seu marit o portat una autorització.

Hi havia moltes mares de família que no tenien cap mena d'ingrés, per aquesta raó algunes van haver de prostituir-se. Era totalment legal, sempre i quan es realitzés en llocs

tancats. No hi havia cap delicte. Aquest acte, tot i ser legal, provocava cert escàndol públic. La dictadura va decidir que aquestes dones haurien d'anar a un lloc semblant a la presó, que no fos la presó perquè no podien posar a aquestes dones al costat de lladres, assassines... Van decidir que aquests centres serien convents, allà anirien a parar les dones caigudes. A causa de la prostitució la sífilis va créixer de manera descontrolada. El règim va emprendre una croada per a impedir l'explotació sexual de les dones més joves. Van començar a educar-les amb les ensenyances catòliques. Així és com va aparèixer el 'Patronato de Protección a la Mujer'.

2. Antecedents del Patronat de Protecció a la dona

2.1 Què és? Com funcionava?

El Patronato era una institució que es va construir amb el fi de controlar a la societat. Ajudaven a les dones amb una moral indeguda, o adolescents caigudes o amb risc de caure. Veiem que per al règim franquista una dona caiguda o amb una moral indeguda podia mostrar alguna d'aquestes característiques: fumar, participar en manifestacions en contra del règim, viure sola, quedar embarassada fora d'un matrimoni, ser homosexual, sortir de festa... Podem trobar moltes més característiques semblant a aquestes.

Aquestes característiques a les dones es detectaven a través de diferents persones com ara, els seus pares, la policia, algun veí a prop de casa fins i tot les "vigilantas de la moral", encarregades de fer un tomb per zones conflictives: piscines, platges, bars, discoteques, cinemes... Els pares les portaven directament al centre del Patronato que tinguessin més proper a casa, mentre que els veïns podien denunciar-les al Patronato. Quan això passava anaven a buscar-la a casa seva. Pel que fa a les "vigilantas de la moral", quan veien una situació immoral es dirigien a la dona i se l'emportaven a un dels centres d'aquesta institució.

Abans de determinar el centre en el qual romandrien se'ls duia a terme unes proves que hem trobat bastant diferents. Aquesta prova consistia en un estudi ginecològic. El resultat d'aquest estudi determinava el destí de la dona. Si la dona era completa, en altres paraules, verge, se li assignava un centre menys dur i pel contrari, si la dona era incompleta la portarien a un centre més estricte.

D'una altra banda, si la dona arribava embarassada, com passava molts cops, se li assignava un centre especial per a dones embarassades com podia ser Ciempozuelos. On executarien les mateixes tasques o pitjors que quan no es trobaven en estat de gestació.

Un cop als centres, les obligaven a treballar. Els van dir que als centres del Patronato aprendrien i sortirien amb títols d'educació primària i secundària, però només s'impartien tres hores diàries de classes. La resta del dia les dones treballaven al taller, treballs molt mecànics i molt repetitius en la majoria treballaven en cadena. Hi havia algunes dones que no sabien realitzar segons que tasques, ja que eren adolescents i no havien tingut temps d'aprendre, però allà o aprenien o aprenien, això solia passar amb la costura.

Aquest treball no tenia cap mena de remuneració i quan les internes preguntaven a les monges el perquè, els deien que era perquè d'alguna forma havien de pagar la seva estança al centre. Els únics centres en els quals les internes rebien remuneració eren Buen Pastor i Peña Grande, però cobraven una quantitat ridícula.

2.2 El Patronato durant la República i el seu naixement

Des del segle XVI ja existien centres per al control de les dones a Espanya coneguts com a <<Casas de Recogidas>>. Tot i que Espanya avançava en els drets de les dones amb la República, aquests centres d'internament de dones van continuar existint regits per ordes religiosos.

El Patronato de Protección a la Mujer va ser creat durant la segona República per Decret d'11 de novembre del 1931, per venir a substituir al "Real Patronato para la Represión de Trata de Blancas". Va funcionar fins al 25 de juny del 1935, que va ser dissolt, però que es van passar les seves funcions al "Consejo Superior de Protección a la Infancia". El 28 de juny del 1935, només tres dies més tard, el Govern de la II República va aprovar el Decret d'abolició a la prostitució. Això va posar fi a la seva reglamentació. Amb això semblava que l'enfocament que la República volia donar a l'atenció de les dones. Però el cop d'estat i la guerra civil van trencar tota mena de possibilitat de desenvolupament del Decret d'abolició a la prostitució i de la modificació del sistema institucional de control de la sexualitat de les dones.

Tots els avenços aconseguits o iniciats a la República van ser aniquilats pel règim franquista, ja que era tot el contrari al que volien crear.

És quan es reinstaura i reorganitza el Patronato de Protección a la Mujer, per Decret de 6 de novembre de 1941, publicat al BOE de 20 de novembre. En el mateix BOE també es va publicar el Decret pel qual es creaven "las Prisiones Especiales para Regeneración y Reforma de Mujeres Extraviadas" (caigudes), clarament això era un eufemisme que feia referència a les dones en situació de prostitució.

La funció i el poder del Patronato van augmentar amb la Llei del 20 de desembre del 1952. La Junta General d'aquest estava formada per representants del Govern; la Falange, la Secció Femenina, l'Exèrcit, la jurisprudència i l'Església catòlica.

El Patronat va comptar amb moltíssims centres de pràcticament totes les capitals de província i localitats d'Espanya, utilitzaven majoritàriament convents de monges que ja estaven en funcionament. Van aprofitar aquesta situació posant directament a les monges que hi havia en cada centre com a encarregades directes de control i repressió de les joves.

El Patronat de Protecció a la dona va constituir des de novembre de 1941, fins a l'1 d'agost de 1985, quan va ser suprimida pel "Real Decreto".

2.3 Centres d'internament

Durant el període franquista, disposaven de centres d'internament de caràcter tancat, per ordres generalment religioses que permetien tancar a dones 'caigudes o en risc de caure'.

Els centres estaven per diferents ciutats d'Espanya i distribuïen a les dones segons les seves característiques sexuals. Abans de determinar el centre definitiu per a una dona, la portaven al COC (centro de observación i clasificación), aquí era on es realitzava l'examen ginecològic. Entre aquests centres es troben: Ntra. Sra. del Pilar (San Fernando de Henares), escuela Hogar Ntra. Sra. de los Alcázeres (Baeza), aquests centres eren dels més severs per a joves incorregibles.

Les joves arribaven a aquests centres pensant que anaven a una escola professional on aprendrien. El que realment s'amagava darrere del Patronato de Protección a la Mujer eren reformatoris, principalment reformatoris de la moral. Les dones que anaven a estudiar només rebien tres hores diàries de classes, la resta del dia treballaven al taller, fregaven i resaven; *"te meten en una cárcel, que no está reconocida como tal, pero tu estás inmersa en un sistema penitenciario oculto para menores y no has cometido ningún delito. No tienes libertad para hablar, no puedes tener amigas, te tienen todo el día trabajando en un taller, estás obligada a rezar, a ir a misa sin parar y fregar, fregar, fregar, fregar"*².

Si alguna dona realitzava una de les següents accions, tenia una moral indeguda, i per això havia acabat a un dels centres del Patronato: besar-se a un cinema, ballar agafada a algú, fumar amagada, portar faldilla curta, insinuar escot, desobeir, faltar a classes,

² Entrevista Consuelo García del Cid, mín. 20:59

escapar-se de casa, manifestar-se, declarar-se atea, sortir de nit, no anar a missa, anar a bars, clubs, discoteques... Mantenir relacions sexuals, quedar embarassada fora del matrimoni, consumir drogues, ser víctima d'una violació, ser homosexual, ser bisexual, perdre la virginitat, ser filla d'una família monoparental, ser filla de prostituta, estar abandonada, patir algun tipus de retard mental. Per totes aquestes activitats a una dona se la podia considerar una dona caiguda. Loly Gómez, una de les nostres entrevistades, va ser víctima d'una violació per part de la seva figura paterna. Quan vivia a casa dels seus pares s'escapava per aquest mateix motiu i per altres que veurem més endavant. El 'Centro médico nacional Marqués de Valdecilla' de Santander va redactar un informe per al tribunal de menors de Santander, per informar sobre la seva situació i per informar que va ser remitida pel neuropsiquiatre de zona per realitzar-li un estudi psicològic³. A aquest informe podem llegir clarament com el remitent menysprea els abusos que rebia Loly per part del seu pare, ja que es refereix a això mateix com una qüestió de problemàtica familiar.

El Patronato disponia de centres correccionals per a mares solteres, com ara la Maternidad de la Almudena (Peña Grande), Villa Sacramento, Villa Teresita o la Casa Cuna de Santa Isabel. Les dones embarassades romandrien en aquestos centres entre un any i cinc sota un règim d'esclavitud i maltractament psíquic. Es realitzaven treballs molt durs i els impartien des de la dona que feia 2 mesos que gestava fins a la que es posaria de part l'endemà. A les monges no els hi importava la situació gestant de cap dona, ja que estaven obsessionades amb la neteja i malgrat estar tot el centre net obligaven les dones a posar-se de genolls a terra amb una camussa per a netejar. Tampoc els hi importava la seva salut mental ni les seves autolesions ni els intents de suïcidi.

³ Annex 1

3. Rol de la dona durant el règim franquista

3.1 Limitacions legals i socials imposades a les dones

Tot i el que van guanyar les dones durant la II República: escoles mixtes, la Igualtat de la Dona de cara a la llei, quan van poder votar per primer cop, entre d'altres més coses tot va desaparèixer en arribar Francisco Franco al poder absolut d'Espanya amb el seu cop d'estat.

La posició de la dona va retrocedir amb el règim franquista, fins a un punt humiliant. A la dona la van reconduir a un ésser permanentment tutelat, no podia tenir idees pròpies, ja que se li negava la iniciativa pròpia i que vivia per sota de la voluntat d'un home; germà, pare, marit...

La dictadura franquista es resumia en "el nen mirarà al món i la nena al hogar". Fent referència a les labors socials i laborals que havien d'assolir cada integrant d'una família. Aquesta frase va ser publicada a la revista "Consigna", propaganda de la Secció Femenina, que era dirigida per Pilar Primo de Rivera, germana del fundador de la Falange Espanyola, José Antonio. Aquesta organització, l'Església i el sistema educatiu es van convertir en els tres pilars socialitzadors de la maquinària franquista que van terminar amb les bases emancipadores de dones que havia començat a instaurar la II República.

El govern franquista amb les seves justificacions protectores per a la dona va forçar, legislativament, un canvi en la situació de la dona:

- Va prohibir el treball en moltes circumstàncies, amb això va disminuir les possibilitats retributives provocant una dependència econòmica respecte al marit.
- Va distingir l'educació entre l'home i la dona creant una desigualtat d'oportunitats laborals.
- Va ensenyar a la dona el camí de la maternitat i com allò era sentir-se plena.

Tot això com a objectiu de reubicar a la dona en la família, sota l'autoritat d'una figura masculina de la seva família.

La dictadura franquista va iniciar canvis a les lleis que havien declarat a la II República:

- **Desigualtat jurídica al matrimoni**

Es va legislar l'obliqüitat de viure al domicili escollit pel marit. L'home té el dret de controlar les relacions socials de la seva esposa (Codi Civil 1889). La dona no pot comparèixer en judici, ni disposar dels seus béns sense el permís del seu marit. Persisteix la necessitat de jerarquitzar a les famílies donant només capacitat jurídica a la figura masculina d'aquesta. Ell és el titular dels subsidis, el que fa els pagaments, signa contractes de treball de la seva esposa o filla.

- **Encasellament i desvaloració laboral**

L'article 4 de les <<medidas mitigadoras>> del decret llei de 31-12-1938 prohibeix el treball a la dona casada a partir d'un determinat ingrés del marit. En el decret llei la dona es considera desocupada només quan es cap de família amb fills. Sota les prescripcions del que va ser ministre de Treball, J.M. Gijón, en els Reglaments Nacionals de Treball del 27-12-1939 la dona ha de cessar al seu treball en casar-se. Aquestes normes donen a entendre que era preferible que només l'home tingués el poder econòmic a la família.

- **Unió del matrimoni canònic**

Amb la llei del Matrimoni Civil, de 12-3-1941 i el decret de 2-3-1938 de l'anul·lació del divorci es dona pas al matrimoni canònic cristià com una única unió legal. Aquesta unió patirà múltiples reversions igual que les lleis antiavortistes. Es van anul·lar els matrimonis civils.

- **Separació sexual durant l'ensenyança**

Una ordre ministerial va suprimir l'escola mixta, separant les escoles femenines de les masculines i posant professors del mateix sexe que els alumnes als centres. El règim franquista tenia clar que el destí de cada sexe es decidia des del bressol, és a dir des que se sabia el gènere del nadó.

- **Mesures antiavortistes**

Aquesta llei tenia un contingut molt religiós. El franquisme considerava l'avortament com <<criatures assassinades, sacrificades al més brutal sensualisme, >>. Era un cementiri al hogar, a l'alcova matrimonial.

La dona estava molt limitada socialment i legalment com ja hem pogut comprovar als canvis que es van realitzar en mans del franquisme després de la II República.

3.2 Participació educativa/laboral de les dones

Com ja vam veure breument, l'educació femenina se separava de la masculina. Això afectava greument les sortides dels estudis de cada gènere, perquè una dona no podia aspirar al mateix que aspirava un home. La nena era educada per a ser mare, esposa i dona de casa.

Pilar Primo de Rivera va dir "la base fonamental de la dona és a casa: guisar, planxar, cosir..." És una frase contrària a la definició feminista. Aquestes eren les accions que la Secció Femenina volia que atribuïssin a una dona, això era el que aprenien les dones en aquesta educació per part de la Secció, dirigida per Pilar Primo de Rivera. Per tant, la dona en aquesta primera fase del franquisme no podia accedir a treballar com a advocada de l'Estat, agent de canvi i borsa, tècnic de duanes, inspectora tècnica de treball, fiscal, jutgessa, magistrada... Cap dona podia treballar en cap d'aquests àmbits perquè no era un treball per a dones.

Un dels treballs que una dona podia accedir-hi era ser mestre, perquè d'aquesta manera podien substituir als mestres homes, per mestres dones a les escoles de les nenes.

Des de principis del 1939 van obligar a donar l'alta a homes i dones per separat en un matrimoni. Tot i que ells no havien de declarar res de les seves dones, en canvi, la figura femenina del matrimoni havia de declarar el nom del cònjuge, la seva professió, lloc de treball, salari rebut i nombre de fills. A la fi d'aquell any es va prohibir a la dona treballar d'obreres a les oficines de col·locació, a menys que fossin caps de família i la mantenien amb el seu treball, si estaven separades, si el seu marit es trobava incapacitat, o si eren solteres.

El règim franquista va fer propaganda amb tot el que pogués, ho van fer inclús amb l'educació. Molts testimonis que van sobreviure al franquisme confirmen que les famílies s'interessaven més per l'educació del nen que de la nena. Deien que la nena ja sabia on terminaria i que la seva màxima realització seria casar-se i tenir fills. Fins i tot en 1941 es va crear una assignatura a les escoles de nenes que es deia Hogar. El que volien ensenyar a les noies amb aquesta assignatura eren coneixements bàsics i únics que servien per donar una idea del que seria la seva vida futura: servir l'home, tenir fills i cuidar la casa.

Amb tot això trobem que hi ha dos models molt diferents d'educació, simplement pel sexe de diferents persones. Això el que va provocar va ser un analfabetisme a les nenes de després del franquisme, o postguerra, ja que no havien rebut la mateixa educació que un home i no havien vist la importància futura que hi havia en aquestes accions.

Com l'Església tenia un gran poder sobre l'educació, òbviament havia d'existir una assignatura on poder estudiar tot això, Religió. Amb aquest tipus d'educació religiosa es va sustentar l'educació de les dones a la dictadura franquista.

4. Captació

La majoria de les dones en mans del Patronat terminaven als seus centres per culpa de les Guardianes de la moral. L'acció es deia captació perquè podien estar on volguessin vigilant a qualsevol dona. Els motius que podien trobar per empresonar a una jove eren: polítics, socials o religiosos.

Les celadores eren les mateixes guardianes de la moral, però feien altres accions. Aquestes s'encarregaven de visitar a les internes de tant en tant.

4.1 Guardianes de la moral. Celadores. Motius polítics, socials i religiosos

CELADORES

Les celadores del Patronat tenien entre 28 i 45 anys, amb una moral irreversible i esperit apostòlic enfront de tot.

Abans d'escollir a la celadora es realitzaven uns exàmens eliminatoris. Impressiona el fet que si mirem els noms i cognoms de les que es presentaven a aquests exàmens també es van presentar a oposicions d'administrativa, funcionàries de jutjat o bedeles. Amb això veiem que el que aquestes dones necessitaven no era res més que un treball, per tant, les característiques com una moral irreversible no formava part de la seva personalitat, sinó que venia del Patronat.

“Siempre que el Patronato tenga conocimiento de un caso necesario de protección, ordenará a una celadora que visite a dicha joven, acudirá a su domicilio, comprobará la situación moral y material de aquella, el ambiente familiar en todos los órdenes, los antecedentes de la muchacha y todos cuantos datos técnicos interesan y elevarán a un informe veraz, claro y completo, y propondrá a la Junta Provincial respectiva el remedio más conveniente”⁴. Aquest era, majoritàriament, el procediment que realitzava una celadora quan s'assabentava que una jove tenia actituds immorals.

Una Celadora anònima del Patronat, va ser entrevistada per Consuelo García del Cid, al seu llibre “Ruega por Nosotras” i va dir el següent:

“No todo fue negativo. Las internas no nos contaban la verdad de lo que pasaba en esos conventos. Cuando las visitábamos, todo parecía estar bien. Nosotras velamos por los intereses de unas chicas con muchos problemas familiares, y aunque no puedo negar que

⁴ GARCÍA DEL CID, Consuelo. Ruega por nosotras. Algón, 2015. (pp. 44)

*los motivos de ingreso ahora resultan casi ridículos, hay que mentalizarse con respecto a la época que vivíamos*⁵. Tot i pensar que els motius d'ingrés eren bastant ridículs, posa d'excusa el mateix exemple que molta gent quan parla del passat, que hem de pensar que era una època diferent de l'actual. Per una altra banda, una exinterna d'un dels centres del Patronat, Oblatas, afirma que: *"Cuando venían las señoritas del Patronato, todo cambiaba, hasta la comida. Yo no sé si ellas lo notaban, pero se las recibía como si fuera la mujer de Franco"*⁶. És a dir, vivien en unes condicions completament diferents de les que mostraven a les Celadores. Per la declaració anterior, podem veure que òbviament no s'adonaven del que realment passava, ja que com diu la celadora tot semblava estar bé quan visitaven el centre, però elles no sabien que el que realment passava era que les monges pretenien mostrar un aspecte del centre i de les internes, inclús del menjar, que no era el real. Era tot una mentida per a que les celadores no sabessin la realitat. D'aquesta manera marxaven a casa pensant en el bon estat que es trobaven les internes.

El destí de qualsevol menor, es troba en mans de la celadora de torn. Quan la Celadora havia de decidir el destí de la menor, agafava el seu expedient i segons la seva descripció seria més o menys condemnada a un lloc millor o pitjor.

Hi havia un gran desconeixement, això ens deriva a què el tracte i el caràcter dels centres del Patronat tampoc el sabia ningú.

GUARDIANES DE LA MORAL

La Regió de Múrcia va comptar amb un cos especial de vigilants, que suposadament només va crear aquesta comunitat per a observar els bons costums de les joves i informar si, en canvi, tenien actituds fora de la norma.

Aquestes persones que eren part del cos de vigilants, sempre vigilaven els mateixos llocs, com ara cinemes, platges, piscines, parcs... Sempre llocs públics on hi hagués concentració de joves.

Quan alguna d'aquestes guardianes veia un cas d'una jove que necessitava ser reeducada, no hi havia cap mena de problema a l'hora d'internar-la de manera directa ja

⁵ GARCÍA DEL CID, Consuelo. Ruego por nosotras. Algón, 2015. (pp. 49)

⁶ GARCÍA DEL CID, Consuelo. Ruego por nosotras. Algón, 2015. (pp. 49)

que posteriorment no era necessari passar per cap procés judicial, era una funció punitiva arbitrària.

MOTIUS POLÍTICS

La majoria dels casos de joves internes era per motius polítics. Els motius més coneguts són: no assistir a classe, participar en manifestacions i formar part d'una família monoparental.

MOTIUS SOCIALS

Moltes internes van terminar al Patronat per motius socials, ja que hi havia moltes restriccions d'actitud en aquestes activitats, alguns dels motius són: fumar, ballar amb algú desconegut (figura masculina), anar a la platja amb amics i anar en biquini i una llista infinita, tota relacionada amb activitats d'oci.

MOTIUS RELIGIOSOS

Els motius religiosos anaven agafats de la mà amb els polítics, sobretot amb les manifestacions. Si una dona es manifestava en contra del règim franquista, indirectament anava en contra de l'església. També podien no creure en Déu.

5. Situació de les dones dins dels convents del Patronat

5.1 Tortures: al·lucinògens i electroshock

La primera experiència que coneixem amb al·lucinògens va ser Consuelo García del Cid. Ella va aixecar-se després de vint-i-quatre hores de sedació. Aquest estat en el qual es va trobar la Consuelo va ser provocat per un metge, però la que realment va donar l'ordre al metge per realitzar aquesta acció va ser la mare de la Consuelo.

Quan la Consuelo es va aixecar a una habitació desconeguda, tota blanca amb únicament un llit, que era on ella es trobava i la seva maleta, va ser conscient que allò no seria un bon lloc. Es va aixecar del llit i es va apropar a on estava la maleta i va comprovar que hi havia roba de totes les temporades, és a dir, per si feia fred i per si feia calor. En aquest moment, continuava sense saber on estava, però el que si sabia era que la seva estança a aquell lloc seria llarga, ja que tenia roba per a la resta de l'any.

Guillermo Rendueles va ser psiquiatre a una unitat terapèutica de Ciempozuelos. Aquest centre era el pitjor per a les internes. Algunes internes tenien malalties psíquiques tan importants com les psicosis, però la majoria patien trastorns de personalitat. El centre responia a totes aquestes malalties per igual, amb **electroshocks**, samarreta de força química (no podien moure's a causa de dosis desmesurades de neurolèptics) o inclús utilitzaven les cadenes. Si no volies tornar a patir algun d'aquests càstigs havies de dir el que la monja volia escoltar, ja que si no ho feies, aquest càstig es repetiria reiteradament fins que la interna canviés d'opinió, i contestés el que indirectament volien.

Guillermo Rendueles va poder contribuir amb la fugida d'una de les Patronatas de Ciempozuelos. Va agafar una bossa amb un anorac i dos o tres mil pessetes. No la van atrapar, ja que no va a tornar al centre. *"Yo creo que eso fue la mayor contribución a aquel infierno, que pude hacer yo"*⁷.

⁷ RTVE. 'El Patronato' COMPLETO. Crónicas. La 2. <<https://youtu.be/iJCB4H48FnA?si=O6w0wKHEKsHD3RQP>> [Consulta: 9 setembre 2024]

5.2 Robatori de nadons

Peña Grande va ser un centre del Patronat creat amb la intenció que només habitessin aquest lloc, mares solteres, sense recursos i menors d'edat. Més endavant ens enfocarem en aquest centre, ja que la nostra entrevistada afirma que és un dels centres que pitjor estança oferia. A més, les experiències de les internes a aquest centre van ser molt traumàtiques.

Les visitants del Patronato, les celadores, amb el temps es van adonar que el menjar que servien a les internes era molt deficient, tenint en compte que la majoria estava en procés de gestació. Va passar el mateix amb els medicaments. Eren molt escassos per a un centre de maternitat, on hi havia aproximadament trenta parts mensuals.

Els paritoris també eren molt escassos, ja que les fonts que hem visitat afirmen que no hi hauria més de dos. Quan la dona paria, aquell part era dirigit per matrones. El ginecòleg mai apareixia, només quan necessitaven ajuda per una urgència. El ginecòleg arribava quan podia o volia a aquesta urgència, per tant, la majoria dels nadons en aquest estat terminaven morint.

La matrona feia veure a la interna que paria en aquell moment, que el patiment que estava sentint en aquell moment era per culpa d'haver pecat. Li deia també, que segur que quan estava sota no va pensar en l'infern que allò era.

Com Peña Grande també van existir més centres, Villa Teresita o La Casa Cuna Santa Isabel. Tots aquests centres no eren inicialment centres del Patronat, però sí que es van adherir als seus ideals i van ajudar a aquesta institució oferint els seus centres, però amb els treballadors que ja es trobaven en ells.

Van existir uns cursos (Promoción Popular Obrera) que van proposar uns cursets ocupacionals. Gran part d'aquests cursos s'impartien als reformatoris del Patronato i cada centre escollia el personal docent. Un docent molt conegut va ser el doctor Eduardo Vela. Conegut per ser el principal implicat en el robatori de nadons. El doctor va aprofitar aquests cursos, perquè moltes alumnes van realitzar les pràctiques a la seva clínica, Paseo de la Habana. Aquestes alumnes van ser els seus treballadors, però de manera gratuïta. També tenia relació directa amb el Patronat, cosa que significa que ell sabia de l'existència de mares solteres. Coneixia a aquestes dones perquè va haver-hi uns anys en els quals ell impartia cursos per a les mares solteres i també passava consulta un o dos

dies a la setmana a les dones embarassades que es trobaven a Peña Grande. Amb aquesta situació ell va aconseguir tenir nadons sempre que volgués per després fer negoci i vendre'ls.

Les monges també feien negoci amb els nadons que les seves mares eren solteres i amb dificultats econòmiques per tenir un fill. El recorregut del nadó és el següent: un cop la mare donava a llum la matrona se l'emportava dient que havia nascut amb problemes i que el tindrien en observació. Quan la mare preguntava pel fill les monges li deien o que havia nascut mort, o que havien intentat tot el possible, però finalment havia mort.

Aquesta era l'única versió que arribava a la mare, però la realitat era que el nadó havia estat venut a una família amb bon estàndard econòmic. Tot i semblar una acció complicada per a les monges, per a no deixar papers ni contractes de la compra d'un nadó, realment no ho era. De sobte algú feia una donació al centre, com una mena d'ajuda econòmica a aquest. En aquest moment la monja li dona el nadó a la família i els diners que aquesta ingressa és el pagament del nadó, però ningú s'assabenta perquè molta gent ajudava econòmicament a aquests centres.

Ens ha semblat interessant que els nens valien dos-centes-mil pessetes quan les noies valien cent seixanta mil. Les dones valien per a tan poc en aquella època que fins i tot les venien bastant més barates que als nens.

Quan les inspectores del Patronat van aconsellar tancar el centre de Peña Grande i refundar aquesta institució amb uns pensaments semblants als d'aquella època, pels motius que hem redactat anteriorment, a algú no li va agradar la idea d'aquesta innovació. Va agafar l'informe i el va amagar a un calaix, lamentablement tot va continuar com estava.

5.3 Relacions amb l'exterior: familiars

Un cop les dones estaven al centre indicat segons l'examen previ, rebien molt poques visites, per part de la seva família, durant aquella estança.

Si tenies sort i la teva família t'estimava o no volia que et trobessis en aquella situació, però no tenia cap altre camí per poder donar-te menjar, ja que no tenien bona situació

econòmica, podies rebre més visites que la resta. Però si els teus pares o familiars no et tenien en compte i eres una càrrega per a ells, amb sort els veuries un cop a l'any.

La Loly Gómez Benito, una de les nostres entrevistades va patir molts anys a la seva vida abusos per part del seu pare. No és cap cas especial, això els hi passava a moltes altres joves. Amb catorze anys la Loly es va quedar embarassada del seu pare, després de fugar-se del centre Maria Goretti, extern al Patronat. Ella no va comunicar a casa seva que no li venia la regla, però el seu pare era tant controlador que revisava les papereres del lavabo per a comprovar que a les tres filles els hi havia baixat la regla. Quan el seu pare es va adonar que alguna no tenia la regla, va preguntar. Era una pregunta òbvia, perquè ell sabia el que havia fet i aquest resultat era molt probable. La Loly va dir que era ella la que no tenia la regla. El pare, en saber això la va agafar i la va portar al tribunal de menors. *“Está embarazada, mirad a ver qué hacéis con ella”*⁸. Això va ser el que va dir el pare al tribunal, fent creure que el fill que esperava la Loly, era d'un jove que no estava casat amb la seva filla. Van derivar-la a Peña Grande, centre de maternitats, on la majoria de les internes es trobaven en la mateixa situació que la nostra entrevistada. Va donar a llum amb 15 anys. Als 16 totes passaven a ser tutelades pel Patronat i la Loly no va ser cap excepció. Va viure una vida molt complicada a aquest centre. La seva mare va morir i al cap de pocs mesos el seu pare li va fer una visita. *“No era una cuestión de: si quieres o no quieres”*⁹, ens va dir la Loly a l'entrevista. No era cap pregunta, la van informar del que passaria. El seu pare tenia un permís de quatre dies, als quals la Loly no podia negar-se perquè era el seu pare i ell quan volgués podia fer aquestes visites. No la va portar a la casa on havia viscut ella tota la vida, sinó que van passar aquells quatre dies a una pensió. *“Durante cuatro días era lo mismo, los mismos abusos que había vivido en mi casa”*¹⁰. En aquells dies que van passar junts, la Loly es va tornar a quedar embarassada.

Aquesta relació amb un familiar és molt específica i l'entendem com a una excepció, però en van haver d'altres que la jove no s'havia quedat sense pares, i per això no rebien visites... O que simplement la seva germana, germà, mare o pare tenia bona relació amb la interna i volien visitar-la de tant en tant.

La majoria de les dones que rebien visites sentien que els centres del Patronat eren el pitjor, per culpa de l'explotació laboral, el maltractament físic i mental i l'escassetat en el

⁸ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 16:32

⁹ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 26:28

¹⁰ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 26:47

menjar. En canvi, hi havia d'altres que la seva estança al centre era el millor que havia experimentat en la seva vida; aprenia a fer coses de casa, a llegir, a escriure. Per a aquestes dones la seva situació a casa era molt pitjor del que podia arribar a ser qualsevol centre, ja que agraïen tenir un plat a taula del que fos. Amb el temps aquestes dones han adoptat el nom de negacionistes, perquè les seves experiències eren oposades a les de les dones que havien patit en aquests centres.

5.3.1 Negacionistes

Grups d'internes afirmen haver estat bé i haver-se sentit agraïdes per la seva acollida als centres del Patronat.

*"Era un colegio normal para niñas pobres de pueblo"*¹¹ Va dir una entrevistada anònima que va estar, segons ella, a una escola per a nenes pobres. Ni tan sols sabia de l'existència del Patronat. Feien vida normal; resaven, fregaven i treballaven als tallers i a la tarda una estona de classe. Deia *"había chicas problemáticas y por eso no podíamos hablar con ellas"*¹², fent referència a les joves que no eren com ella. Joves que si es van adonar del que realment era el Patronat, de l'explotació laboral als tallers i de la poca educació que es rebia.

*"Me parece que sólo se busca morbo para desprestigiar a las monjas. ¿A qué viene sacar todo esto años después? Ellas nos acogieron"*¹³, deia una dona, també anònima. Clarament, aquesta dona mai va informar-se del tot sobre el Patronat. Les persones que posteriorment es van informar, van saber que aquella institució volia el control de la dona. No volien acollir-les com a ànimes caritatives ni com a ajuda econòmica per als seus pares sinó que el que els hi interessava era una mà d'obra gratuïta per a que elles, les monges, no haguessin de treballar i guanyar diners a costa del treball que feien les internes. Aquesta informació va sortir a la llum perquè a moltes dones els hi han quedat moltes conseqüències d'aquests fets, a mans del règim franquista, del Patronat.

"Y en cuanto a la limpieza, supongo que nadie pretendería que tuviéramos servicio, eso ya es el colmo, además, así aprendimos a llevar después nuestras propias casas, también

¹¹ GARCÍA DEL CID, Consuelo. Rueda por nosotras. Algón, 2015. (pp.167)

¹² GARCÍA DEL CID, Consuelo. Rueda por nosotras. Algón, 2015. (pp.167)

¹³ GARCÍA DEL CID, Consuelo. Rueda por nosotras. Algón, 2015. (pp.167)

aprendimos a coser y a cocinar con poco dinero."¹⁴ En tots els centres escolars, avui dia podem veure un personal de neteja que fa la seva labor quan els alumnes no són a classe; o al final del dia o entre els patis. No només era que netegessin perquè eren centres que havien d'estar nets, aquesta dona anònima no comenta el tema de l'obsessió que tenien les monges amb la neteja dels centres. Per no dir que no només és l'acció, sinó que també hem de tenir en compte les condicions en les quals es feia aquesta activitat. Ajaguda a terra, de genolls amb cera, donaves cera i polies cera. Defenent la seva experiència que no va viure res semblant a les seves companyes, aquesta dona, potser sense adonar-se'n, afirma que el que aprenien a aquests centres era a ser una bona mestressa de casa; saber portar una casa, cosir i cuinar.

*"Las pobres de antaño se pasarán al otro bando. Esas lo negarán todo porque ya no son pobres y no quieren recordar. Pero aunque lo nieguen, ellas sufrieron muchísimo. Las habían pegado mucho antes, las explotaron antes y las abandonaron antes."*¹⁵ Va desvelar una dona que no va voler que la nostra entrevistada, la Consuelo, desveles el seu nom perquè podia perdre el seu prestigi. Ens fa entendre que ella va ser una de les que al passat va ser pobre, però ella actualment és una dona superelegant segons descriu la Consuelo, per aquest motiu associem a aquesta dona amb la descripció que fa ella mateixa de les pobres. Ella va ser una de les pobres que van deixar desemparades a mans del Patronat i amb el temps s'ha passat a l'altre bàndol i nega de cara a tothom, tant és així que mai ha parlat sobre aquest tema amb ningú a excepció de la Consuelo, va demanar-li que l'escoltés per a contar la veritat del que ella i tantes dones, negacionistes, amaguen darrere de 'les monges ens ajudaven i ens acollien'.

5.4 Treball forçat

Podríem dir que la situació de les dones dins dels centres del Patronat era molt preocupable, però ningú de l'exterior va saber que passava fins després del que va succeir. Va ser tard, ja que les dones que es trobaven sota tutela del Patronat ja eren víctimes. Una cosa per la qual les dones van patir i ara estan pagant les conseqüències va ser el treball que se'ls hi imposava.

¹⁴ GARCÍA DEL CID, Consuelo. *Ruega por nosotras*. Algón, 2015. (pp.167)

¹⁵ GARCÍA DEL CID, Consuelo. *Ruega por nosotras*. Algón, 2015. (pp.170)

El treball que estaven obligades a fer les internes, mai va ser remunerat. Treballaven tot el matí als tallers, brodant inicials a camises i fins i tot grans tovalles i tovallons. *"No nos pagaban ni un euro"*¹⁶. Les menors havien de treballar als tallers del centre que els hi corresponia sense esperar un salari a canvi, excepte als centres 'El Buen Pastor' i 'Peña Grande' on rebien una quantitat ridícula, tot i que la nostra entrevistada que va estar internada al segon ens va assegurar que mai va veure un cèntim del treball que va fer durant aquells anys. Tampoc van tenir cap mena de contracte ni segur legal.

S'esmorzava a les vuit i just una hora després es feien els oficis (el llenguatge intern era comú a tots els centres). Aquests oficis consistien a fregar una part determinada del convent sota les instruccions de les monges que tendien a obsessionar-se amb la neteja. *"Decían que el suelo estaba churretoso i tuve que fregarlo tres veces a rodilla"*¹⁷. Per a elles era una cosa fonamental per a saber desenvolupar-se a la vida. Pensaven així perquè les joves aspiraven a treballar com a criades o mainaderes. L'ocupació que trobarien després d'aquest aprenentatge era cercada per les mateixes monges. Tenien contactes amb famílies cristianes on la caiguda assistiria a fregar per molt poc, al lloc on l'enviessin, amb moltes ganes de poder sortir al carrer. El pitjor dels treballs que podien assignar era el de la cuina. Se'ls hi quedava l'olor del menjar a la bata. Pelaven patates, batien ous... Amb tot aquest treball, l'única cosa important era aspirar a un bon marit i portar una casa, en condicions.

El treball que elles havien de realitzar formava part de la seva reeducació. Sempre anava abans que la seva formació acadèmica. Va haver-hi algunes que sortien fora dels centres per a estudiar a escoles públiques, que no tenien res a veure amb el Patronat. Això va ser perquè el convent no podia oferir un ensenyament reglat. Les que no sortien del centre tenien tres hores diàries de classe on s'impartien cursos del PPO (Promoció Popular Obrera) o classes d'iniciació per a analfabetes.

Aquestes realitzaven els exàmens finals a Instituts, ja que el centre no comptava amb l'autorització al respecte, ni pels estudis més baixos. A la majoria dels convents les classes eren impartides per les religioses per això desconexem si realment tenien el títol corresponent per a realitzar-ho. *"Más allá del graduado escolar no había nada y con eso se suponía que una podía resolver su vida"*¹⁸.

¹⁶ GARCÍA DEL CID, Consuelo. Rueda por nosotras. Algón, 2015. (pp.83)

¹⁷ GARCÍA DEL CID, Consuelo. Rueda por nosotras. Algón, 2015. (pp.83)

¹⁸ GARCÍA DEL CID, Consuelo. Rueda por nosotras. Algón, 2015. (pp.163)

5.5 La por com a instrument

La por va ser un element fonamental per a mantenir el control i la disciplina de les dones en aquests centres. Com ja hem comentat al llarg del nostre treball, les dones passaven a ser tutelades pel Patronat als setze anys i després d'aquesta data podien enviar-les al centre que volguessin si la seva actitud era indeguda. Per exemple, molts cops les amenaçaven de portar-les a Villalba o Baeza, els centres més durs de tota la institució.

Aquest apartat anava lligat amb l'anterior. A les mares dels centres que no els hi van treure als seus fills, els deixaven a l'escola bressol que hi havia a aquell centre¹⁹, Peña Grande per exemple, i la mare anava a treballar. Les dones havien de fer una quantitat determinada del producte que feien als tallers. Si la mare, en arribar l'hora de dinar no havia arribat a la quantitat demanada, no podia sortir a donar-li llet al seu fill per menjar.

Quan les internes feien una acció indeguda, com pegar a una companya (per ajudar-la a sortir del centre), anaven a parar a una habitació del càstig²⁰, anomenada així per les mateixes internes. Aquesta habitació constava d'un llit i un lavabo. Les internes estaven aïllades de la resta del centre, ja que allà tancades no conversaven amb ningú i tampoc es podia sentir cap soroll de l'exterior. L'únic cop al dia que se'ls hi permetia sortir d'aquesta habitació era quan havien de dutxar-se. La nostra entrevistada, Loly Gómez, decidia sortir a la nit quan ja totes estaven a les seves respectives habitacions i ja s'havien dutxat. El fet que existissin aquest tipus de càstigs per a accions definides com a "immorals", fins i tot dins dels centres, va mantenir a les dones en constant alerta per les decisions que poguessin prendre les monges respecte a les seves conductes.

Les dones arribades a aquell punt de no saber per què es trobaven allà i que el seu cap no parés de maquinari preguntes que ningú responia volien treure aquell mal psíquic. Va ser doncs quan utilitzaven les autolesions com a manera d'escapar d'aquell martiri mental. *"Cuando lloras demasiado te amenazan con meterte en Ciempozuelos, entonces llega un momento que tu ya no te permites esas emociones externas, va todo por dentro. Al ir todo por dentro tu cuerpo y tu mente se desarrollan de una manera horrorosa. Me autolesioné y me funcionó, porque me dolía tanto lo que me hice que durante una semana dejé de*

¹⁹ Entrevista Loly Gómez Benito, min 21:47

²⁰ Entrevista Loly Gómez Benito, min 11:03

*llorar, hasta que llega un momento que dejas de llorar".*²¹ Amb les autolesions s'oblidaven de tot el patiment, de plorar i de les preguntes, per a aquell temps, sense resposta.

²¹ Entrevista Consuelo García del Cid, mín. 33:20

6. Anàlisi de dos centres de gran importància

Com ja hem dit anteriorment al llarg de la nostra recerca aquesta institució comptava amb diferents centres repartits per les diferents comunitats d'Espanya. Depenent del comportament i virginitat de les dones, decidien el seu destí.

Segons el que ens va dir la Consuelo, una de les nostres entrevistades, a la nostra entrevista Baeza i Peña Grande van ser els pitjors centres. Ella ens va confirmar això gràcies a la seva cerca de víctimes de diferents parts d'Espanya i les seves dures declaracions sobre les seves experiències als centres del Patronat.

En canvi, quan vam entrevistar a la Loly va ser diferent. Ella va ser una de les dones trobades per la Consuelo, per tant ens va parlar de la seva pròpia experiència a Peña Grande i igual que els altres testimonis que va cercar la Consuelo, ens va confirmar que el que deien era veritat. Ella no sabia com eren els altres centres, però sap amb certesa que el que va viure dins d'aquell internat.

6.1 Peña Grande

Aquest centre va ser un dels pitjors, almenys així ho reconeixen les que van passar per allà. Va ser dirigit per 'Las Esclavas de la Virgen Dolorosa' fins al 1972. Era un centre de maternitats. Portaven a les dones que estaven embarassades per fruit d'una violació o d'un embaràs fora del matrimoni. Moltes dones no coneixien la provinença del seu fill, no sabien qui era el seu pare. Totes allà eren unes perdudes. La majoria eren pobres i els seus pares no es volien fer càrrec del fill que ella esperava. No tenien més opcions que acatar les ordres de les monges, ja que no era cap centre privat i els seus pares no pagaven la seva estança. “ *Aquí papá no paga, aquí eres una perdida como todas y te sientas*”²²

Les monges maltractaven psicològicament a les internes; estaves embarassada perquè havies sigut una puta, i per això no et mereixes viure, ni tu ni el teu fill. El mateix Patronat descrivia aquest lloc com un lloc descomunal, immens i esgotador.

²² RTVE. 'El Patronato' COMPLETO. Crónicas. La 2. <<https://youtu.be/iJCB4H48FnA?si=O6w0wKHEKsHD3RQP>> [Consulta: 17 setembre 2024]

No només les monges les maltractaven psicològicament, sinó que els hi feien esgotar-se. Els hi feien repetir molts cops les mateixes accions.

“Nuestras camas eran colchones de lana y tenias que dejarla como una caja de muertos. A mi me deshicieron el primer mes cincuenta veces la cama, todos los días”²³

A Peña Grande obligaven a fer una neteja a fons. No els hi importava si la dona que fregava estava embarassada, o si donava a llum l'endemà.” *Los suelos se fregaban de rodillas con estropajo de esparto y jabón de lagarto y luego tenias que dar cera y pulir cera. Todo eso con tu barriga.*²⁴

Quan les joves assistien a missa, en terminar els hi feien posar-se a la paret. Hi havia unes cadires i uns senyors asseguts mirant-les. Els homes s'apropaven a elles i les miraven. Els hi feien girar sobre si mateixes per veure com estaven físicament. Li miraven les cares i els hi obrien les boques per mirar-li les dents. Buscaven els seus defectes i les seves parts bones als seus físics. Amb aquest estudi, només a simple vista, decidien si es quedaven amb alguna de les joves. Aquests senyors tenien molts diners i buscaven casar-se amb alguna d'aquelles joves a canvi de les seves riqueses.

Les internes s'ocupaven de la neteja, cultivaven l'hort, atenien la granja, cuinaven, feien guàrdies de nit i treballaven als tallers de confecció. Totes aquestes labors també les realitzaven les dones en estat de gestació. Les coses que cosies a aquests tallers era treball de les monges, però elles només s'encarregaven de vendre a empreses externes al Patronat. Com ja hem dit anteriorment, les dones que treballaven no rebien cap sou. Les monges es quedaven els diners recol·lectats a costa de les dones explotades, però no tenien cap necessitat de fer això, ja que aquest centre estava sufragat per l'Estat amb diners públics.

“Nos castigaba con lo que más te dolía. No te duele una hostia, no te duele una palabra malsonante, te duele no poder ver a tu familia”²⁵

Les visitadores del Patronat amb el temps es van adonar que l'alimentació era deficient igual que les medicines, tenint en compte la quantitat de gestants que es trobaven a

²³ RTVE. 'El Patronato' COMPLETO. Crónicas. La 2. <<https://youtu.be/iJCB4H48FnA?si=O6w0wKHEKsHD3RQP>> [Consulta: 17 setembre 2024]

²⁴ RTVE. 'El Patronato' COMPLETO. Crónicas. La 2. <<https://youtu.be/iJCB4H48FnA?si=O6w0wKHEKsHD3RQP>> [Consulta: 17 setembre 2024]

²⁵ RTVE. 'El Patronato' COMPLETO. Crónicas. La 2. <<https://youtu.be/iJCB4H48FnA?si=O6w0wKHEKsHD3RQP>> [Consulta: 17 setembre 2024]

aquell centre. Al centre de Peña Grande van ocórrer molts robatoris de nadons, tema que ja hem tractat a l'apartat 5.2 d'aquest treball. *"En Peña Grande desaparecían muchos niños, yo tenía pánico que me lo quitaran, todas estábamos completamente indefensas"*²²

Una de les nostres entrevistades, la Loly va estar a les maternitats de Peña Grande, ja que estava embarassada. Va ingressar a Peña Grande després d'haver estat al reformatori de Maria Goretti. *"Si vivir en el reformatorio era malo, vivir en Peña Grande era aún peor"*²⁶. Va arribar embarassada del seu pare. Fruit d'uns abusos continus i violacions. A Peña Grande va donar a llum a la seva primera filla amb només 15 anys i quan va fer els 16 va passar a ser tutelada pel Patronat, com passava amb totes les joves.

Segons ens informa la nostra entrevistada, les condicions per a parir a aquest centre eren horribles. *"Te pones de parto y el niño ya saldrá por donde tenga que salir"*²⁷. Entre moltes altres coses, això li van dir a la Loly quan va informar les monges que li feia mal.

L'única 'cura mèdica' que rebien era més menjar. *"Venía un médico a hacernos una revisión a las embarazadas, si tu le decías que a mitad de la mañana veías lucecitas entonces te daban un bocadillo a mitad de la mañana"*²⁸. És a dir, havien de fer veure que es marejaven perquè el menjar que els hi proporcionaven no era suficient per a alimentar-se a elles i al nadó que encara tenien a la panxa.

*"Los niños que subían al botiquín casualmente nunca bajaban. Las monjas después decían que había muerto"*²⁹. Sabem que això no va ser realitat. És veritat que hi havia nens que naixien morts, perquè també era normal a aquella època. Les internes també sabien que tots els nens no morien. *"En el centro era conocido que se vendían los niños, que se entregaban en adopción sin el consentimiento de las madres"*³⁰. Eren conscients d'això perquè de tant en tant apareixia una parella que semblaven ser rics. Amb el temps van relacionar la desaparició, o mort, dels nadons amb aquestes famílies.

²⁶ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 17:16

²⁷ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 18:58

²⁸ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 19:36

²⁹ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 22:49

³⁰ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 23:05

6.2 Baeza

El segon centre que ha tingut molta rellevància després dels anys es troba a Baeza. Aquest centre, o reformatori, era el destí final. Aquí terminaven totes les escapolides que després eren trobades. Les que van aconseguir escapar d'altres centres mai aconseguirien fugir de Baeza *"a Baeza lo llamábamos el penal, nadie conseguía salir de Baeza"*³¹, 'Escuela Hogar Ntra. Sra. de los Alcázares' perquè el que es veia a través d'una finestra no era res més que camp. Algunes van intentar fugir durant els primers anys de l'obertura d'aquest centre, però per molt que correguessin era impossible fugir.

Ntra. Sra. de los Alcázares va estar en les mans de les 'Terciarias Capuchinas' de la Sagrada Família del 1953 fins al 1977. Ni el IAM ('Instituto Andaluz de Mujeres'), ni el seu arxiu a Sevilla, ni l'arxiu provincial de Jaén, ni l'arxiu municipal de Baeza, ni l'ajuntament de Baeza, han pogut aportar informació sobre Ntra. Sra. de los Alcázares, perquè no tenen res. Com si no hagués existit.

Probablement, les monges s'ho van emportar tot quan van marxar d'aquell lloc. O simplement ho van destruir, però Consuelo García del Cid, una de les nostres entrevistades sí que va trobar una font d'informació. Va trobar una publicació de les 'Hermanas Terciarias Capuchinas' pel seu 50 aniversari on explicaven com va començar a funcionar aquest centre. En quant el centre va estar habitable van començar a arribar les menors traslladades d'altres centres.

*"El centro era deprimente por su lóbreguez, oscuridad y humedad. El terreno circundante era un verdadero erial y, por si fuera poco, faltaba el agua que había que comprar y traer en cubas..."*³² Aquest tipus d'informació va ser publicada per les Terciarias Capuchinas, per tant, és verídica. A part de no poder escapar, vivien en situacions molt precàries perquè fins i tot havien de comprar l'aigua en grans quantitats per poder fer ús d'ella en aquest centre apartat de la civilització.

Al cap de poc de suprimir definitivament aquest centre del Patronat va passar a ser un centre de formació feminista, l'únic que existeix a Espanya. Nosaltres amb aquesta informació hem decidit apropar-nos a Baeza, Jaén i visitar els afores del centre. Vam

³¹ Entrevista Consuelo García del Cid, min 35:57

³²Cádiz, L. (2018, 24 noviembre). El patronato de la mujer o el cuento de la criada. *Ideal*.

<https://www.ideal.es/jaen/jaen/patronato-mujer-cuento-20181125002820-ntvo.html#>

comprovar, que efectivament tant la informació que va recollir del Cid i els testimonis és certa. Mai van saber realment si alguna de les internes va poder fugir, però el que nosaltres mateixos vam observar va ser un camp molt extens. Un no gairebé es veia alguna carretera, es veia una però a llunyania.³³

³³ Annex 2

7. Experiències reals

Per acabar de concloure aquest treball vam decidir cercar a fonts primàries. Les monges i doctors o van morir fa temps són molt grans, però les internes eren molt joves del 1940-1990 aproximadament.

Hem trobat dos testimonis fonamentals per a la nostra anàlisi del 'Patronato de Protección a la Mujer'. Ens han ajudat molt a aconseguir la informació més específica sobre aquesta institució i estem molt agraïts amb la seva contribució al nostre treball.

7.1 Consuelo García del Cid

Avui dia la major part de la informació que tenim sobre el 'Patronato de Protección a la Mujer' és gràcies a Consuelo García. És escriptora, investigadora i activista i té molt clar que no parará de difondre la informació d'aquesta institució fins que es conegui tota la veritat i els culpables ho reconeixin.

Consuelo va néixer en una família burgesa de dretes. El seu pare era advocat i la seva mare bibliotecària. El seu pare va morir molt jove, però això no va impedir la fermesa en aquella família.

Quan Consuelo anava a classe, no estudiava. Suspenia i se saltava les classes sempre que podia, per aquest motiu la van expulsar de l'escola del 'Sagrado Corazón'. En sortir la seva mare la va enviar a una acadèmia. Allà va ser quan va conèixer la situació política del seu país, ja que abans no tenia aquesta informació. Poc després d'entrar a l'acadèmia executen a Salvador Puig i Antich i Consuelo decideix anar a la manifestació en contra d'aquest fet amb els seus nous companys, fills d'obriers i proletaris.

Ella mai va sortir de festa en excés, perquè tampoc li agradava, però anava a totes les manifestacions que podia. Tots els dissabtes estava a l'inici de les Rambles de Barcelona. Coneixem que principalment aquest va ser un dels motius pel qual va terminar al centre de Adoratrices, a Madrid.

Des del primer moment que ella passa a Adoratrices sabia que havia de contar tota la veritat. En aquells moments el seu cap guardava tota mena d'informació necessària, que a dia d'avui ha anat recopilant. *"Usted puede registrar mi armario, puede perseguirme por todo el convento para ver donde estoy, con quien hablo, puede controlar cuánto tardo en ducharme, cuánto tiempo tardo en cagar, pero hay algo que usted no controla y es lo que*

*yo tengo en la cabeza, y esto no para de pensar y usted aquí no entra*³⁴ li va dir a una monja. Aquesta monja sabia que el que deia era realitat, perquè del Cid mai es va comportar malament a aquest centre, simplement sabia que el que es feia allà dins estava malament i que ella algun dia sortiria de Adoratrices i explicaria tota la veritat. I tal com va pensar en les parets d'aquell centre, ho va contar tot per primer cop trenta-sis anys després i encara ara, tretze anys després de la seva primera explicació, ho continua difonent.

*"Si nuestros problemas se reflejaran en un defecto físico, todas seríamos monstruos"*³⁵. Aquesta frase li va dir una companya de la Consuelo quan estaven al convent. Estaven completament destruïdes, sotmeses a un sistema penitenciari amagat.

Consuelo va ingressar al centre de Adoratrices, a Madrid, després que un senyor que suposadament era metge li injectés alguna substància somnífera. Va despertar a una habitació on estava la seva maleta i poca cosa més. La seva mare i família pagava per mantenir-la internada en aquell centre, perquè no estava tutelada pel Patronat. Ella era al llit quan encara sentia les conseqüències d'aquella medicina que li havien injectat per vena a Barcelona. Va aconseguir escapar, però quan la van trobar la van tornar a portar a un altre centre del Patronato, aquest cop a Barcelona, 'El Buen Pastor'.

La nostra entrevistada es trobava tan malament mentalment dins d'aquell centre que va haver de recórrer al que recorrien la gran majoria. Es va autolesionar fins a no sentir aquell mal psíquic. *"Gracias a eso pude estar una semana sin llorar"*³⁶.

Quan vam realitzar l'entrevista vam voler saber si veia possible que partint de subvencions aquest tema quedés completament tancat. *"Yo no quiero dinero, nadie nos va curar. Mínimo que lo reconozcan y se avergüencen. Y si van a pedirnos perdón y lo van a reconocer es única y exclusivamente porque están cagados de miedo de la que podemos liar. Esto es todo lo que nos vamos a llevar, eso y cuidarnos las unas a las otras que ya lo hacemos"*³⁷. Això és el que ens va contestar amb completa sinceritat, no volen diners, volen que tothom sàpiga d'una vegada la seva història.

³⁴ Entrevista Consuelo García del Cid, mín. 14:31

³⁵ Entrevista Consuelo García del Cid, mín. 17:54

³⁶ Entrevista Consuelo García del Cid, mín. 34:36

³⁷ Entrevista Consuelo García del Cid, mín. 1:16:27

7.2 Loly Gómez

Podies passar a formar part del Patronat si estaves embarassada i no sabies qui era el pare, o no volies o fins i tot no podies dir qui era perquè ningú et creuria. Això li va passar a Loly, la nostra segona entrevistada. Va estar a la maternitat de 'Peña Grande' per dos embarassos, fruits dels abusos que rebia per part del seu pare.

Loly va créixer a una família amb nou germans, tres noies i sis nois. El seu pare era una persona molt masclista, tant que quan la mare de Loly cau malalta i no pot tenir més fills, ell deixa de dormir amb ella. És quan totes les dones de la casa dormen juntes, la mare i les seves tres filles a la mateixa habitació. Per a ell ja no tenia cap sentit dormir amb ella perquè ja no es podria reproduir mai més.

Als dotze anys, a la seva primera menstruació, el seu pare comença a abusar sexualment d'ella. En reacció Loly els explica a les seves dos germanes aquesta situació, però elles no li van creure. Quan Loly es troba en aquesta situació es comença a escapar de casa, anava a visitar a la seva mare cada cop que la ingressaven. El seu pare reaccionava anant a la policia, denunciava que la seva filla no era a casa fent veure que estava preocupat.

De tantes denúncies que va posar el seu pare va arribar un cop que Loly va caure en mans del Tribunal tutelar de Menors. Van realitzar un informe per comprovar si tenia algun tipus de discapacitat mental que el mateix informe va declarar que no. A aquest mateix informe constaven els abusos i violacions per part del seu pare, però constava com a un problema familiar. Després d'aquest primer informe la van portar a un reformatori de Madrid, Maria Goretti. Es coneixia com a escola o internat, mai el van admetre amb la paraula reformatori.

*"La vida en el Maria Goretti era un verdadero infierno, para mi, que yo tenía doce años"*³⁸ va admetre Loly durant l'entrevista. Allà hi havia noies tutelades de totes les edats, des dels dotze anys fins als setze. *"Una chica me pide por favor que la pegue"*³⁹. Aquesta noia va demanar això perquè l'única sortida que veien era quedar-se inconscient per a terminar a l'hospital. Loly a patir molt a casa seva i sabia com havia de pegar i ho va fer.

³⁸ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 9:20

³⁹ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 9:44

Loly va poder escapar d'aquest centre perquè li van encarregar el treball de netejar la piscina, allà hi havia un jardiner i segons el que digués el jardiner d'ella així la tractarien al centre. Però l'home agafava a les nenes i se les emportava a un quart i allà abusava d'elles, elles mai es van queixar perquè sinó les monges les tractarien encara pitjor. Loly cada cop que sortia a netejar la piscina agafava un maó i així es va fer una escala.

En dues setmanes, que va trigar a arribar a casa fent autoestop de Madrid a Santander, ningú al centre va informar que ella havia fugit. Quan va arribar a casa el seu pare va continuar amb els abusos i violacions, als catorze anys Loly es queda embarassada de la seva primera filla. *"Está embarazada, mirad a ver qué hacéis con ella"*⁴⁰ va dir el seu pare al tribunal de menors. El seu destí va ser Peña Grande, marcat pel seu estat de gestació. Va parir a Peña Grande amb quinze anys i als setze va passar a ser tutelada pel 'Patronato de Protección a la Mujer', la seva vida allà va ser molt pitjor que al reformatori.

*"Con la misma facilidad que te abriste de piernas, pues ahora friegas el suelo"*⁴¹ deien les monges a les dones en un estat avançat de gestació que els hi costava fregar de genolls a terra.

Quan la seva filla té sis mesos a directora li diu que ha vingut la seva germana. El comunicat que li porta la seva germana és que han d'assistir a l'enterrament de la seva mare perquè havia mort. La seva mare va morir al desembre i a la Setmana Santa de l'any següent el seu pare va assistir al centre a buscar-la per emportar-se-la durant quatre dies.⁴² No era cap pregunta, era el que havia de fer. La va portar a una pensió i durant els quatre dies de permís va recrear les mateixes accions que a casa. Va tornar a quedar-se embarassada.

Amb un canvi de política que va existir, unes dones van aconseguir que tanquessin el centre fent-los visitar Peña Grande per a que veiessin les circumstàncies d'aquell lloc. Amb el seu tancament les dones tenien possibilitats de tornar a casa. Loly no podia tornar a casa perquè no els seus germans a casa seva, tot i que el seu pare va marxar i ja no vivia allà. L'assistenta social i Loly van anar a casa de les seves germanes, però van dir que no volien cap nen, no tenien on anar. Va haver de decidir entre marxar ella sola i deixar als seus fills allà o emportar-se'ls amb ella. No va voler que els seus fills passessin

⁴⁰ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 16:32

⁴¹ Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 23:59

⁴² Entrevista Loly Gómez Benito, mín. 26:16

pel mateix que ella, per tant, va marxar ella sola, amb divuit anys. L'única condició que ella va posar va ser que l'adopció dels seus fills fos per la mateixa família, que no els separessin. Després de trenta anys la seva filla la va trobar amb l'ajuda de Consuelo García.

8. Conclusions

La nostra investigació sobre aquesta institució ens ha mostrat que encara ara, les dones que van participar en la història del PPM per motius d'internament per moral indeguda, estan patint unes conseqüències molt doloroses i complicades de portar al dia a dia. A més, hem trobat que la nostra hipòtesi inicial, que la majoria de gent que sap sobre la història d'Espanya i el règim franquista no saben que és el PPM, és certa.

Rebem moltes classes i moltes notícies diàries de problemàtiques socials i globals, però mai hem vist una confirmació sobre el PPM. Consuelo García del Cid, una de les nostres entrevistades, de la qual estem molt agraïts per la seva col·laboració a aquest treball, és una de les activistes oficials sobre aquest tema i mai parará de fer-ho. Sempre que pot informar a algú sobre la seva experiència i la dels seus testimonis sobre el Patronat ho fa i nosaltres hem decidit contribuir amb el nostre treball.

Més de la meitat de les tres-centes persones que van col·laborar responent a la nostra part pràctica, el formulari, no saben que va ser el 'Patronato de Protección a la Mujer'. Al que ens volem referir amb aquest resultat és que hi ha molta desinformació sobre el nostre passat com a població d'aquest país per això el nostre propòsit d'aquest treball era donar-li la visualització que mereix a aquest tema i les vides de tantes persones. Per aquest motiu vam crear un perfil a la xarxa social 'Instagram', on a poc a poc anirem pujant tota mena d'informació legal i verídica sobre el PPM, amb el fi de terminar d'informar els nostres seguidors sobre aquesta institució, que teòricament va desaparèixer en 1978, però es va terminar de dissoldre l'any 1985.

A l'inici del treball ens vam comprometre amb nosaltres mateixos a arribar a la fi d'aquest tema. Per això, en la mesura del possible, hem decidit ajudar al fet que tot el que hi ha en el nostre treball, i més, surti a la llum. Amb aquest treball donem a conèixer tot el que els hi va passar a les dones de manera breu i resumida, ja que les seves històries són dignes que les reconeguim públicament i que els habitants d'Espanya coneguim i s'informin de tot el que va succeir. Amb aquest reconeixement públic les víctimes podrien viure en pau i tothom aprendria a sembrar memòria, a part que les mateixes víctimes sentirien molta satisfacció en veure als culpables donar la cara i, després de molts anys, assumir les seves responsabilitats.

9. Bibliografía

Barrón Tirado, J. (2015). La mediación pedagógica en entornos virtuales de aprendizaje. *RIED. Revista Iberoamericana de Educación a Distancia*, 18(2), 9-24.

<https://www.redalyc.org/pdf/4959/495950221001.pdf>

Cádiz, L. (2018b, noviembre 24). El patronato de la mujer o el cuento de la criada. *Ideal*.

<https://www.ideal.es/jaen/jaen/patronato-mujer-cuento-20181125002820-ntvo.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

De la Flor, S. (2021, 25 agosto). Las guardianas de la moral femenina de la Región de Murcia en tiempos de Franco. *Murciaplaza*.

<https://murciaplaza.com/una-revision-historica-a-las-guardianas-de-la-moral-femenina-de-murcia-en-tiempos-de-franco>

GARCÍA DEL CID, Consuelo. *Ruega por nosotras*. Algón, 2015.

Generalitat de Catalunya. (s.d.). *Els anys de postguerra i el primer període franquista (1939-1962)*. Departament d'Interior.

https://interior.gencat.cat/es/arees_dactuacio/bombers/coneix_els_bombers/historia/els_anys_de_postguerra_i_el_primer_periode_franquista_1939-1962/

Jcorbala. (2018, 24 abril). *001 el paper de la dona durant el franquisme* [Diapositives].

SlideShare.

<https://www.slideshare.net/slideshow/001-el-paper-de-la-dona-durant-el-franquisme/94838654>

Lorente, C. G. (s. f.). *El Patronato de Protección a la Mujer: adoctrinamiento moral durante el franquismo*. The Conversation.

<https://theconversation.com/el-patronato-de-proteccion-a-la-mujer-adoctrinamiento-moral-durante-el-franquismo-224795>

Marta, & Marta. (2023, 12 marzo). EL PATRONATO DE PROTECCIÓN a LA MUJER. LA GESTAPO ESPAÑOLA - M-Arte y Cultura Visual. *M-Arte y Cultura Visual* -.

<https://www.m-arteyculturavisual.com/2023/03/07/el-patronato-de-proteccion-a-la-mujer-la-gestapo-espanola/>

Mhdmu. (2021, 3 marzo). LOS DERECHOS DE LA MUJER DURANTE LA II REPÚBLICA y LA DICTADURA FRANQUISTA. *Memoria Histórica de la Región de Murcia*.

<https://www.memoriahistoricaregiondemurcia.com/los-derechos-de-la-mujer-durante-la-ii-republica/>

RTVE. (2018, 19 septiembre). «*El Patronato*» COMPLETO | *Crónicas* | *La 2* [Vídeo].

YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=iJCB4H48FnA>

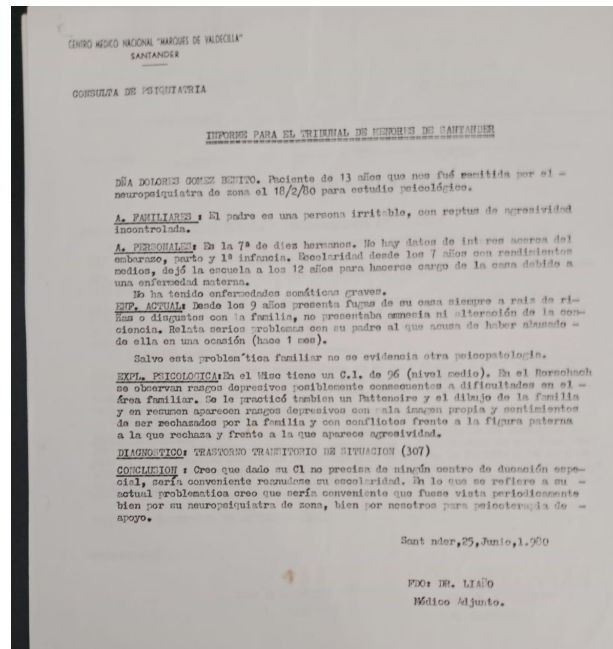
User, S. (2023, 30 enero). *Centro de Formación Carmen de Burgos*.

<https://www.juntadeandalucia.es/iam/index.php/recursos-y-servicios/centro-de-formacion-carmen-de-burgos>

10. Annexos

Annex 1

Informe de Dolores Gómez Benito pel Tribunal de Menors de Santander, facilitat per Dolores Gómez Benito el dia 20 de setembre del 2024. (Punt 2.3)

Annex 2

Exterior del qual va ser “Escuela Hogar Ntra Sra. de los Alcázares”, que actualment és un centre feminista. Aquestes imatges són fotografies realitzades el 15 d'agost del 2024 per nosaltres mateixos. (Punt 6.2)

INFORMES REDACTATS PER PERSONAL DEL 'PATRONATO DE PROTECCIÓN A LA MUJER'

Annex 3

Informe anònim d'una jove de 16 anys que portava una vida irregular per repetides fugues. Facilitat per Consuelo García del Cid el dia 3 d'agost del 2024.

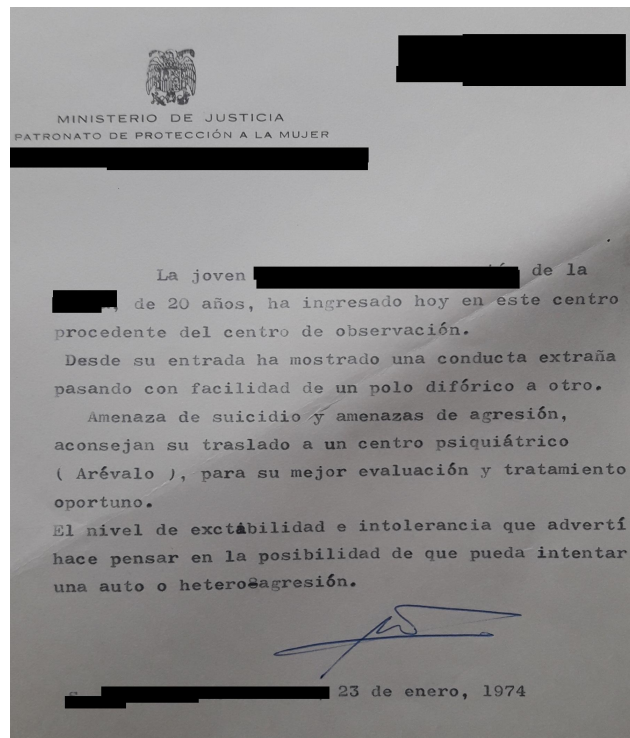
La joven [REDACTED] de 16 años de edad, domiciliada en [REDACTED], ha estado ingresada en este Centro de donde se fugo en Septiembre del 1971. Desde entonces ha llevado una vida irregular fugandose de nuevo de su domicilio. Contacto con drogas que le llevo a ser penada por el Juzgado de Peligrosidad Social.

Ante su actitud actual de oposicionismo rebeldia y amenazas, consideramos oportuno su traslado al Hospital Psiquiatrico de Mujeres de Cuernavaca.

[REDACTED] a 4 de Febrero de 1972.

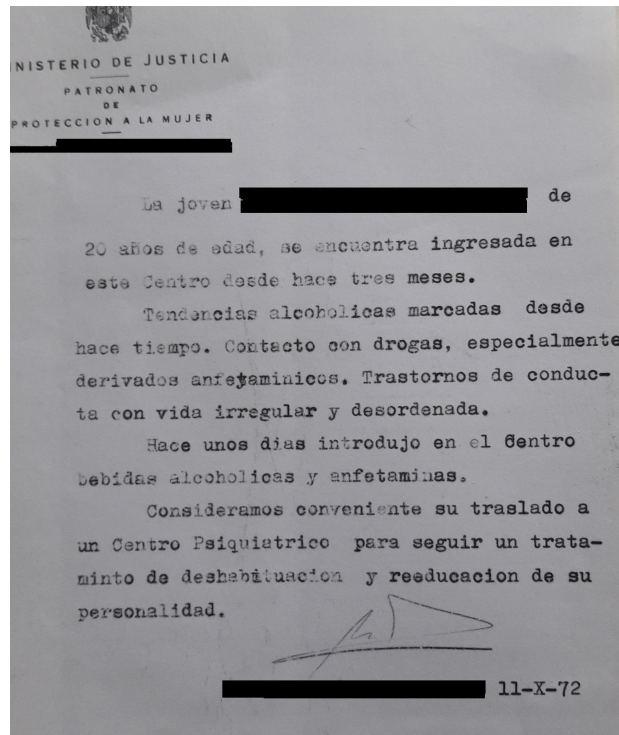
Annex 4

Informe anònim d'una jove de 20 anys redactat el mateix dia d'entrada a aquest centre. Facilitat per Consuelo García del Cid el dia 3 d'agost del 2024.

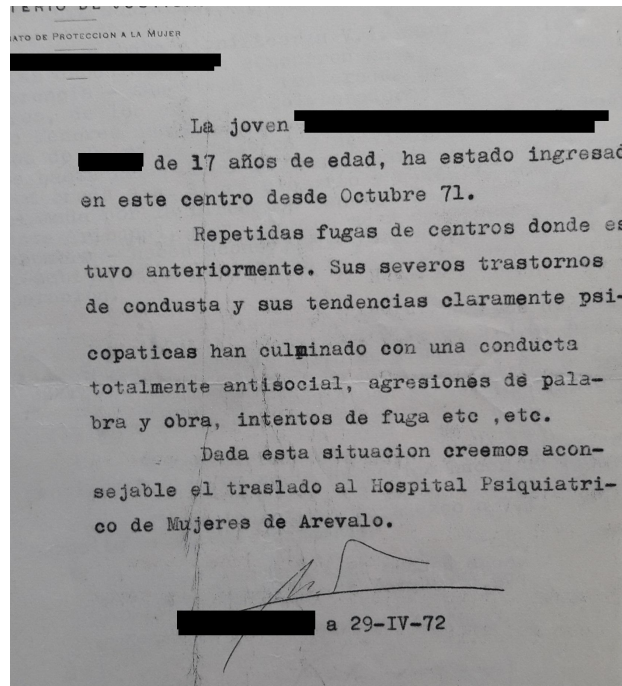
Annex 5

Informe anònim d'una jove de 20 anys, demanen el trasllat a un centre psiquiàtric per trastorns de conducta i vida irregular. Facilitat per Consuelo García del Cid el dia 3 d'agost del 2024. .

Annex 6

Informe anònim d'una jove de 17 anys amb conducta antisocial, motiu pel qual demanen el seu trasllat a un hospital psiquiàtric. Facilitat per Consuelo García del Cid el dia 3 d'agost del 2024.

Annex 7

Informe anònim d'una jove d'edat anònima també. Demanen el trasllat al centre psiquiàtric de Ciempozuelos per la seva conducta amb tendències homosexuals. Facilitat per Consuelo García del Cid el dia 3 d'agost del 2024.

MINISTERIO DE JUSTICIA
PATRONATO DE PROTECCION A LA MUJER
ESCUELA DE FORMACION NTRA. SRA. DEL PILAR

SAN FERNANDO DE HENARES (MADRID)
TELEFONO 12

INFORME PSIQUIATRICO

La joven [REDACTED]
viene presentando graves trastornos de conducta con tendencias homosexuales o al menos como estimulante deliberado para otras jóvenes. Su infancia ha transcurrido en colegios orfanatos etc, con lo cual su integración afectiva es muy defectuosa, Tendencia al exhibicionismo y personalidad totalmente inmadura.

Consultado el Dr. [REDACTED] se decide el traslado al Hospital Psiquiatrico de Mujeres de Ciempozuelos.

S. Fernando de Henares 8-X-71

Annex 8

Codi QR de l'entrevista amb Loly Gómez Benito el dia 19 de setembre del 2024

Annex 9

Codi QR de l'entrevista amb Consuelo García del Cid Guerra el dia 1 d'agost del 2024

Annex 10

Codi QR del formulari que vam realitzar per a saber si la nostra hipòtesi era certa o falsa.

“El olvido es un derecho tan fuerte como el recuerdo. Y no hay que olvidar, jamás, que el país que oculta o niega su propia historia, está irremediablemente condenado a repetirla”

— Consuelo García del Cid Guerra.